

**Tanrı Algısı, Dini Yönelim
Biçimleri ve Dindarlığın
Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi**

Dr. Emine ERSÖZ ERDOĞAN

© Copyright 2023

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi AŞ'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

*Bu Kitap, Prof. Dr. Öznur ÖZDOĞAN'ın danışmanlığında yürütülen Emine ERSÖZ ERDOĞAN'a ait "Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi" adlı doktora tezinden türetilmiştir.

ISBN

978-625-399-533-1

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Kitap Adı

Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve
Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Editör

Öznur ÖZDOĞAN

ORCID iD: 0000-0001-7115-5913

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Yazar

Emine ERSÖZ ERDOĞAN

ORCID iD: 0009-0006-8392-113X

Bisac Code

REL075000

DOI

10.37609/akya.2949

Kütüphane Kimlik Kartı

Ersöz Erdoğan, Emine.

Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Dindarlığın
Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi / Emine Ersöz Erdoğan, editör : Öznur Özdoğan.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2023.

134 s. : tablo. ; 160x235 mm.

Kaynakça var.

ISBN 9786253995331

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi AŞ

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Dindarlığın yalnızca bazı biçimlerinin, ve Allah'a yönelik sevgi odaklı bir algının bireyi zorluklar karşısında daha dayanıklı yapacağı varsayımı beni bu çalışmayı yapmaya yönlendirdi. Doktora çalışması olarak yaptığım bu araştırmanın sonuçları, bu varsayımların doğruluğunu ve böyle bir çalışmanın gerekliliğini ortaya koymuştur. Zira dini belli bazı amaçlarına ulaşmak için kullananlar hem toplumdaki diğer bazı insanların dinden uzaklaşmasına neden olmakta hem de böyle bir dindarlık biçiminin bireylerin psikolojik dayanıklılıklarına bir katkısı olmamaktadır.

Araştırmam süresince değerli katkıları ve pozitif yaklaşımıyla beni destekleyen hocam Prof. Dr. Öznur Özdoğan'a değerli fikirleriyle çalışmama önemli katkılar sağlayan Prof. Dr. Niyazi AKYÜZ ve Doç. Dr. Vahit GÖKTAŞ'a, ilerlemem ve araştırmam konusunda beni her zaman destekleyen sevgili anne ve babama, bana çalışmam boyunca en büyük desteği veren sevgili eşim Mehmet ERDOĞAN'a, ve hayatımdaki varlıkları ile bana en büyük mutluluğu veren canım kızım Beril ERDOĞAN'a ve oğlum Yiğit Uras ERDOĞAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Soruları/Hipotezler.....	4
1.2. Varsayımlar	6
1.3. Sınırlılıklar	6

BÖLÜM 2

LİTERATÜR TARAMASI	7
2.1. Pozitif Psikoloji ile İlgili Bir Kavram: Psikolojik Dayanıklılık.....	7
2.1.1. Psikolojik Dayanıklılığın Tanımlanması.....	8
2.1.2. Psikolojik dayanıklılığı etkileyen kavramlar	13
2.1.3. Psikolojik Dayanıklılık İle İlgili Yapılmış Ulusal Çalışmalar	21
2.1.4. Psikolojik Dayanıklılık ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar	25
2.1.5. Dindarlık; Psikolojik Dayanıklılık İçin Bir Kaynak mı?	27
2.1.6. Din ile Olumlu Psikolojik Sağlık İlişisini Ele Alan Çalışmalar.....	28
2.2. Tanrı Algısı /Tasavvuru	31
2.2.1. Tanrı Tasavvurunun Oluşumuna Psikolojik Yaklaşımlar	33
2.2.2. Sevgi ve Korku Yönelimli Tanrı Algısı	42
2.2.3. Tanrı Algısı/Tasavvuru ile İlgili Yapılmış Ulusal Çalışmalar	45
2.2.4. Tanrı Algısı/Tasavvuru ile İlgili Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar	47
2.3. Dini Yönelim Biçimleri.....	49
2.3.1. İçsel (Intrinsic) Dini yönelim	50
2.3.2. Dışsal (extrinsic) Dini Yönelim	50
2.3.3. Sorgulayıcı (Quest) Yönelim	55
2.3.4. Katı Kuralcı (Fundamental) Dini Yönelim.....	58
2.3.5. İslam dininde dini motivasyonun kaynakları ve dini anlamlandırma biçimi ...	62
2.4. Sabır	65
2.5. Rıza	69

BÖLÜM 3

YÖNTEM.....	75
3.1. Araştırma Deseni.....	75
3.2. Evren ve Örneklem	75
3.3. Ölçme Araçları.....	77
3.3.1. Sosyo Demografik Veri Formu	77
3.3.2. Tanrı Algısı (TA) Ölçeği	77
3.3.3. Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeği (MROS-R)	78
3.3.4. Risk Faktörleri Listesi.....	79
3.3.5. Yılmazlık Ölçeği.....	79
3.4. Veri Toplam Süreci.....	80
3.5. Veri Analiz Süreci	80

BÖLÜM 4

BULGULAR.....	83
4.1. Üniversite Öğrencilerinin Belirttikleri Risk Faktörleri	84
4.3. Öznel Dindarlık Düzeyinin Cinsiyet ve Fakülte Türüne Göre Değişimi	87
4.4. Psikolojik Dayanıklılık Puanının Cinsiyet ve Fakülte Türüne Göre Değişimi	89
4.5. Dini Yönelim Biçimleri Puanının Cinsiyet ve Fakülte Türüne Göre Değişimi	90
4.6. Tanrı Algısı Puanının Cinsiyet ve Fakülte Türüne Göre Değişimi.....	91
4.7. Tanrı Algısı, Öznel Dindarlık Düzeyi, Dini Yönelim Biçimleri ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişki	92
4.7.1. Eğitim Fakültesi Öğrencileri İçin Tanrı Algısı, Öznel Dindarlık Düzey, Psikolojik Dayanıklılık Ve Dini Yönelim Biçimleri Arasındaki İlişki.....	95
4.7.2. İlahiyat Fakültesi Öğrencileri İçin Tanrı Algısı, Öznel Dindarlık Düzeyi, Psikolojik Dayanıklılık ve Dini Yönelim Biçimleri Arasındaki İlişki	97
4.7.3. Psikolojik Dayanıklılık, Öznel Dindarlık Düzey, Tanrı Algısı ve Dini Yönelim Biçimleri Arasındaki İlişkinin Fakülte Türüne göre karşılaştırılması.....	99

BÖLÜM 5

TARTIŞMA.....	101
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	111
KAYNAKÇA.....	117

KAYNAKÇA

- Agaibi, C. E. & Wilson, J. P. (2005). Trauma, PTSD, and resilience: A review of the literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 6(3), 195-216.
- Aktay, T. E. (2010). Risk altındaki ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin kendini toparlama güçlerinin incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akyüz, N., (2002), "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Din Anlayışı Ölçeği Üzerine Bir Pilot Araştırma". *Ankara Üniveristesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43(1),123-134
- Alcorta, C. (2006). Youth, religion and resilience, PhD thesis, University of Connecticut.
- Allport, G.W. (1963). Behavioral science, religion and mental health. *Journal of Religion and Health*, 2, 187-197.
- Allport, G.W. & Ross J.M. (1967). Personal religious orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, 432-443.
- Altemeyer, B., & Hunsberger, B. (1992). Authoritarianism, religious fundamentalism, quest, and prejudice. *International Journal for the Psychology of Religion*, 2, 113- 133.
- Aydın, A.R. (2010). *Tanrı algısına Jungçu bir bakış*, OMÜİFD, 28, 53-61.
- Ayten, A. (2012). Psikoloji ve din (Psikologların din ve tanrı görüşleri) , İz yayıncılık, İstanbul.
- Bacanlı, H. (2002). Psikolojik kavram analizleri, Nobel Yayınları, Ankara.
- Bahadır E. (2009). Sağlıkla ilgili fakültelerde eğitime başlayan öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyleri, Yüksek Lisans Tezi, H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Baker M. & Gorsuch R. (1982). Trait anxiety and intrinsic-extrinsic religiousness. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 21(2), 119-122
- Balıbey, M. (2014). El Elma'ul Husna :Münacat, .Nuh yay.
- Batson, C. D. (1976). Religion as prosocial: Agent or double agent? *Journal for the Scientific Study of Religion* 15 (1): 29-45 (March).
- Batson, C. D., Flink, C. H., Schoenrade, P. A., Fultz, J., & Pych, V. (1986). Religious orientation and overt versus covert racial prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(1), 175.
- Batson, C. D., & Schoenrade, P. A. (1991a). Measuring religion as quest: 1. validity concerns. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 30, 416-429.
- Batson, C. D., & Schoenrade, P. A. (1991b). Measuring religion as quest: 2) reliability concerns. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 30, 430-447.
- Batson, C., D., Schoenrade, P. & Ventis, W., C. (1993). Religion and the individual: a social psychological perspective, New York: Oxford University Press.
- Başak B. E. (2012). Düşük gelirli ailelerden gelen üniversite öğrencilerinin özduyarlık, sosyal bağlılık ve iyimserlik düzeyleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Başoğlu, M., Şalcıoğlu, E., & Livanou, M. (2002). Traumatic stress responses in earthquake survivors in Turkey, *Journal of Traumatic Stress*, 15(4), 269–276.

- Beardslee W. R. & Podorefsky, D. (1988). Resilient adolescents whose parents have serious affective and other psychiatric disorders: Importance of self-understanding and relationships. *American Journal of Psychiatry*, 145, 63-69.
- Bergin, A. E., Masters, K. S., & Richards, P. S. (1987). Religiousness and mental health reconsidered: A study of an intrinsically religious sample. *Journal of counseling psychology*, 34(2), 197-204.
- Braam vd. (2001), Religion as a cross-cultural determinant of depression in elderly Euporeans: results from the EURODEP collaboration, *Psychological Medicine*, 31(05), 803-814.
- Begun, A. L. (1993). Human behavior and the social environment: The vulnerability, risk, and resilience model. *Journal of Social Work Education*, 29(1), 26-35.
- Benson P., Spilka B. (1973). God image as a function of self-esteem and locus of control. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 297-310.
- Beardslee W. R. (1989). The role of self understanding in resilient individuals: The development of a perspective. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 266-278.
- Block, J. (1993). Ego-Resilience through time, Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development (New Orleans, LA, March 25-28, 1993).
- Block, J. H., & Block, J. (1980). The role of ego-control and ego-resiliency in the organization of behavior. In *Development of cognition, affect, and social relations: The Minnesota symposia on child psychology*. 13, 39-101. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Bonanno, G. A. (2004). Loss, trauma, and human resilience: Have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? *American Psychologist*, 59 (1), 20-28.
- Bonanno, G. A. (2005). Resilience in the face of potential trauma, *Current Directions in Psychological Science*, 14(3), 135-138.
- Bonanno, G. A., Wortman, C. B., Lehman, D. R., Tweed, R. G., Haring, M., Sonnega, J. Carr, D., & Nesse, R. M. (2002). Resilience to loss and chronic grief: A prospective study from preloss to 18-months to loss. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(5), 1150-1164.
- Cebecioğlu E., (2009). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, adresinden 22.04.2014 tarihinde alınmıştır.
- Cecero, J. J., Marmon, T. S., Beitel, M., Hutz, A., & Jones, C. (2004). Images of mother, self, and God as predictors of dysphoria in non-clinical samples. *Personality and individual differences*, 36(7), 1669-1680.
- Chambers, E. & Belicki, K. (1998). Using sleep dysfunction to explore the nature of resilience in adult survivors of childhood abuse or trauma. *Child Abuse & Neglect*, 22(8), 753-758.
- Connor, K. M. (2006). Assessment of resilience in the aftermath of trauma. *Journal of Clinical Psychiatry*, 67(2), 46-49.
- Connor, K. M., Davidson, J. R., & Lee, L. C. (2003). Spirituality, resilience, and anger in survivors of violent trauma: A community survey. *Journal of traumatic stress*, 16(5), 487-494.
- Çakır G. (2009). Factors And Mechanism of resilience Among Turkish Migrant Women in the UK. Yayınlanmamış Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Çalışkan, Ş. (2011). Türkiye'de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (59), 89-132.

- Dayıoğlu B. (2008). Resilience in university entrance examination applicants: The role of learned resourfulness, perceived social support and gender. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ.
- Demirbaş N. (2010), Yaşamda anlam ve yılmazlık, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Demirci M., Kur'an-ı Kerim Işığında Sabır Kavramı (2002),*Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 263-285.
- Doll, B. & Lyon, M.A. (1998). Risk and resilience: Implications for the delivery of educational and mental health services in schools. *School Psychology Review*, 27(3), 348-363.
- Donahue, M.J. (1985a). Intrinsic and extrinsic religiousness: review and meta- analysis,*Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 400-419.
- Donahue, M. J. (1985b). Intrinsic an extrinsic religiousness: the emprical research, *Journal for The Scientific Study of Religion*, 24, 418-432.
- Dunn, D. S. & Dougherty, S. B. (2005). Prospects for a positive psychology of rehabilitation. *Rehabilitation Psychology*, 50(3), 305-311.
- Dyer, J. G. & McGuinness, T. M. (1996). Resilience: Analysis of the concept. *Archives of psychiatric nursing*, 10(5), 276-282.
- Eminađaođlu N. (2006). Güç koşullarda yaşayan sokak çocuklarında dayanıklılık (sağlamlık). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Eraydın S. (2001), *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İfav., İstanbul.
- Ercan, N. (2009). The predictors of attitudes toward physical wife abuse: Ambivalent sexism, system justification and religious Orientation (Doctoral dissertation, METU).
- Feagin, J. R. 1964 Prejudice and religious types: a focused study of southern fundamentalists. *Journal for the Scientific Study of Religion* 4, 3-13.
- Fergus, S. & Zimmerman, M. A. (2005). Adolescent resilience: a framework for understanding healthy development in the face of risk. *Annu. Rev. Public Health*, 26, 399-419.
- Fine S. B. (1991). Resilience and human adaptability: Who rises above adversity?*The American Journal of Occupational Therapy*, 45(6), 493-503.
- Fisher, R. D., Derison, D., Polley, C. F., Cadman, J., & Johnston, D. (1994). Religiousness, religious orientation, and attitudes towards gays and lesbians.*Journal of Applied Social Psychology*, 24(7), 614-630.
- Francis L.J. & Kaldor P.,(2002), The relationship between psychological well-being and Christian faith and practice in an Australian population sample,*Journal for the Scientific Study of Religion*, 41 (1), 179-184.
- Fraser, M. W., Richman, J. M. & Galinsky, M. J. (1999). Risk, protection and resilience: toward a conceptual framework for social work practice. *Social Work Research*, 23(3), 129-208.
- Fredrickson, B. L., Tugade, M. M., Waugh, C. E. & Larkin, G. R. (2003). What good are positive emotions in crises? A prospective study of resilience and emotions following the terrorist attacks on the United States on September 11th, 2001. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(2), 365-376.
- Garmezy, N. (1974). The study of competence in children at risk for severe psychopathology. In E. J. Anthony & C. Koupernik (Eds.), *The child in his family: children at psychiatric risk*. (p.547), New York: Wiley.

- Garnezy, N. (1983). Stressors of childhood. N. Garnezy & M. Rutter (Eds.), *Stress, coping and development in children*, New York: McGraw-Hill. (43-84.)
- Garnezy, N. (1991a). Resilience and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. *American Behavioral Scientist*, 34(4), 416-430.
- Garnezy, N. (1991b). Resilience in children's adaptation to negative life events and stressed environments. *Pediatric annals*, 20(9), 459-60.
- Garnezy, N. (1993). Children in poverty: resilience despite risk. *Psychiatry*, 56(1), 127-130.
- Garnezy, N., Masten, A. S., & Tellegen, A. (1984). The study of stress and competence in children: A building block for developmental psychopathology. *Child development*, 97-111.
- Genia, V. (1996). I, E, quest, and fundamentalism as predictors of psychological and spiritual well-being. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 56-64.
- Genia, V., & Shaw, D. G. (1991). Religion, intrinsic-extrinsic orientation, and depression. *Review of Religious Research*, 32, 274-283.
- Gibbs, H. W., & Achterberg-Lawlis, J. (1978). Spiritual values and death anxiety: implications for counseling with terminal cancer patients. *Journal of Counseling Psychology*, 25, 563-569.
- Gillham, J. E., & Seligman, M. E. (1999). Footsteps on the road to a positive psychology. *Behaviour Research and Therapy*, 37, 163-173.
- Gilliam, D.H. (2012). Creation of an objective measure of god images in children. PhD thesis. Regent University.
- Gizir, C. A. (2004). Akademik sağlamlık: yoksulluk içindeki sekizinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına katkıda bulunan koruyucu faktörlerin incelenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi, ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113-128.
- Goenjian, A. K., Steinberg, A. M., Najarian, N. M., Fairbanks, L. A., Tashjian, M., & Pynoos, R.S. (2000). Prospective study of posttraumatic stress, anxiety and depressive reactions after earthquake and political violence. *American Journal of Psychiatry*, 157(6), 911-916.
- Gorsuch, R. L. (1984). Measurement: the boon and bane of investigating religion. *American Psychologist*, 39, 228-36.
- Gorsuch, R. L. & Venable G. D. (1983). Development of an 'Age Universal' I-E Scale. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 22, 181-87.
- Gorsuch, R. L. & McPherson, S. E. (1989). Intrinsic/Extrinsic measurement: I/E- revised and single-item scales. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 28, 348-358.
- Gökmen D. (2009). Kadın sığınma evinde yaşayan şiddet görmüş kadınlar ile eşiyile birlikte yaşayan şiddet görmüş kadınlar arasındaki psikolojik dayanıklılık ve bağlanma durumlarının karşılaştırılması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Göktaş V. (2014). Tasavvuf yazıları, İlahiyat Yayınları, Ankara.
- Göktaş V., Yıldız M. A. (2010). Akşemseddin'de Kulluk Kategorileri, *Ekev Akademi Dergisi*, 43, 1-9.
- Göztepe Y. (2008), Hâl Ve Makâmın Analizine Yönelik İlk Girişimler, *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), 407-417.

- Güldü Ö., (2011), Sağ kanat yetkeciligi: uyarlama çalışması, *Ankyra: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2).
- Güngördü, M. (2001), Allah' a atfedilen özellikler ile depresyon arasındaki ilişki üzerine bir araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gündüz F. (2007). Okul öncesi dönem çocuğunda dini tasavvurlara psikolojik bir yaklaşım, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Gürhan U. (2006a). Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürhan U. (2006b). Resiliency scale (RS): scale development, reliability and validity study. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 39(2), 45-74.
- Güler Ö. (2007a). Tanrı'ya yönelik atıflar, benlik algısı ve günahkarlık duygusu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güler, Ö. (2007b). Tanrı Algısı Ölçeği (TA): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *AÜİFD* (1), 123-133.
- Hamlin-Glover, D. L. (2009). Spirituality, religion, and resilience among military families, *Electronic Theses*, Florida State University, USA.
- Hart, D., Hofmann, V., Edelstein, W., & Keller, M. (1997). The relation of childhood personality types to adolescent behavior and development: A longitudinal study of Icelandic children. *Developmental Psychology*, 33(2), 195.
- Hasan, A. B. P. (2012). Role of Resilience Factors in Academic Life: Study of Religiosity and Social Support In Indonesia Islamic Private University. *Proceeding 1st International Conference on Behavioral and Social Science Research*, Universiti Tunku Abdul Rahman, Kampar, Perag, Malaysia, 2 November 2012.
- Hayta A. (1993). Psiko-sosyal uyum ve dini pratikler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Hayta, A. (2006). Anneden Allah'a: bağlanma teorisi ve islâm'da Allah tasavvuru. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4 (12), 29-63.
- Hetherington, E. M. (1989). Coping with family transitions: Winners, losers, and survivors. *Child development*, 60(1), 1-14.
- Hoge D. R. (1972). A validated intrinsic religious motivation scale. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 11(4), 369-376.
- Hood, R. W., & Morris, R. J. (1985). Conceptualization of quest: A critical rejoinder to Batson. *Review of Religious Research*, 26, 391-397.
- Hunsberger B. (1995). Religion and prejudice: The role of religious fundamentalism, quest, and right-wing authoritarianism. *Journal of Social Issues*, 51(2), 113-129.
- Hunsberger B., Owusu V. & Duck R (1999). Religion and prejudice in Ghana and Canada: Religious fundamentalism, right-wing. *International Journal for the Psychology of Religion*, 9(3), 181-194
- Hunt, R. A., & King, M. (1971). The intrinsic-extrinsic concept: A review and evaluation. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 339-356.
- Hunt, R. A. & King M. (1971). The intrinsic-extrinsic concept: A review and evaluation. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 10(4), 339-356.

- İnceoğlu M. (2010). Tutum algı iletişim. Beykent Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.
- Jacelon, C. S. (1997). The trait and process of resilience. *Journal of Advanced Nursing*, 25(1), 123-129.
- Jew, C. L., Green, K. E., & Kroger, J. (1999). Development and validation of a measure of resiliency. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 32(2), 75-89.
- Kamya, H. A. (2000). Hardiness and spiritual well-being among social work students: Implications for social work education. *Journal of Social Work Education*, 36(2), 231-240.
- Karaca, F. (1999). Dilimizde dini inanç ifade eden bazı kavramlar. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (14), 227-243.
- Kararımak, Ö (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 26(3), 129-142.
- Kararımak, Ö, (2007). Investigation of personal qualities contributing to psychological resilience among earthquake survivors: A model testing study. Yayımlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kararımak, Ö., & Siviş, R. (2008). Modernizmden Postmodernizme geçiş ve pozitif psikoloji. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 102-115.
- Kasen, S., Wickramaratne, P., Gameroff, M. J., & Weissman, M. M. (2012). Religiosity and resilience in persons at high risk for major depression. *Psychological medicine*, 42(03), 509-519.
- Kevin S. S., Hill P. C. (2001), The role of religion and spirituality in mental and physical health, *Curren Directions in Psychological Science*, 10(1), 21-24.
- Keyser, M. D., & Collins, G. R. (1976). Parental image and concept of God: Evangelical Protestant-Catholic comparison. *Journal of Psychology and Theology*, 4(1), 69-80.
- King, L. A., King, D. W., Fairbank, J. A., Keane, T. M. & Adams, G. A. (1998). Resilience-recovery factors in post-traumatic stress disorder among female and male Vietnam veterans: hardiness, postwar social support and additional stressful life event. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(2), 420-434.
- Kirkpatrick, L. A. (1989). A psychometric analysis of the Allport-Ross and Feagin measures of the intrinsic-extrinsic religious orientation. *Research in the Social Scientific Study of Religion*, 1, 1-31.
- Kirkpatrick L. A., (1993). Fundamentalism, christian orthodoxy, and intrinsic religious orientation as predictors of discriminatory attitudes. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 32(3), 256-268.
- Kirkpatrick, L. A., & Hood, R. W. Jr. (1990). Intrinsic-extrinsic religious orientation: the boon or bane of contemporary psychology of religion? *Journal for the Scientific Study of Religion*, 29, 442-462.
- Kirkpatrick, L. A. & Shaver, P. (1990). Attachment theory and religion: childhood attachments, religious beliefs and conversions. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 29(3), 315-334.
- Klohnen, E. C. (1996). Conceptual analysis and measurement of the construct of ego resiliency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(5), 1067-1079.
- Koenig H. G. (1995). Religion and older men in prison. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 10 (3), 219 – 230.
- Koenig, H. G. & Larson D. B. (2001). Religion and mental health: Evidence for an association. *International Review of Psychiatry*, 13(2), 67-78.

- Kojetin, B. A., McIntosh, D. N., Bridges, R. A., & Spilka, B. (1987). Quest: constructive search or religious conflict? *Journal for the Scientific Study of Religion*, 26 (1), 111-115.
- Kurt, A. (2009). Dindarlığı Etkileyen Faktörler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1-26.
- Kuşat, A. (2006). Ergenlerde Allah tasavvuru. Ed. Ü. Günay & C. Çelik, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi İçinde*, 113-156.
- Kuşeyri, A., (2012), *Kuşeyri Risalesi* (Trc. Süleyman Uludağ), Dergah Yay., İstanbul, adresinden 16.04.2014 tarihinde alınmıştır.
- LaFromboise, T. D., Hoyt, D. R., Oliver, L. V. & Whitebeck, L. B. (2006). Family, community and social influences on resilience among American Indian adolescents in the upper midwest. *Journal of Community Psychology*, 34 (2), 193 – 209.
- Laufer A. & Solomon Z. (2011). The Role of religious orientations in youth's posttraumatic symptoms after exposure to terror. *Journal of Religion and Health*, 50, 687–699.
- Lawrence R.T. (1997). Measuring the image of God: The God image inventory and the God image scales. *Journal of Psychology and Theology*, 25(2), 214-226.
- Lee, R. M. (2005). Resilience against discrimination: Ethnic identity and other group orientation as protective factors for Korean Americans. *Journal of Counseling Psychology*, 52(1), 36-44.
- Leipold, B. & Greve, W. (2009). Resilience: A conceptual bridge between coping and development. *European Psychologist*, 14(1), 40-50.
- Leong, F. T. L. & Zachar, L. (1990). An evaluation of Allport's religious orientation scale across one Australian and two United States samples. *Educational and Psychological Measurement*, 50, 359–368.
- Levin, J. S., & Vanderpool, H. Y. (1987). Is frequent religious attendance really conducive to better health?: Toward an epidemiology of religion. *Social Science & Medicine*, 24(7), 589-600.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D. & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
- Major, B., Richards, C., Cooper, M. L., Cozarelli, C., & Zubek, J. (1998). Personal resilience, cognitive appraisals, and coping: An Integrative model of adjustment to abortion. *Journal of personality and Social Psychology*, 74 (3), 735-752.
- McClain, E. W. (1978). Personality differences between intrinsically religious and nonreligious students: a factor analytic study. *Journal of Personality Assessment*, 42, 159-166.
- McCullough, M. C. (2001), *Religious involvement and mortality: answers and more questions*, Plante, Thomas G. (Ed); Sherman, Allen C. (Ed), (2001). Faith and health: Psychological perspectives, 53-74. New York, NY, US: Guilford Press.
- McFarland, S. G. (1989). Religious orientations and the targets of discrimination. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 28, 324-336.
- Malak K. (2011). *Üniversite öğrencilerin kendini toparlama gücü ile duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Maltby, J. (1999). The internal structure of a derived, revised, and amended measure of the religious orientation scale: the 'age-universal' I-E scale-12. *Social Behavior and Personality*, 27, 407–412.

- Maltby, J., & Day, L. (1998). Amending a measure of quest religious orientation: applicability of the scale's use among religious and non-religious persons. *Personality and Individual Differences*, 25, 517-522.
- Martin T. vd. (2003), Antecedents of adult well being: adolescent religiosity and health. *Journal of Menagerial Psychology*, 18(5), 453-470.
- Maslow, A. (2001). İnsan olmanın psikolojisi. (Çev.: Okhan Gündüz), İstanbul: Kuraldışı.
- Masten, A. S. (1994). Resilience in individual development: Successful adaptation despite risk and adversity. In Wang M. C. & Gordon E. W. (Eds.). (1994). *Educational resilience in inner-city America: Challenges and prospects*, pp. 3– 25, Hillsdale, NJ, England: Lawrence Erlbaum Associates, Inc, xiii, 206 pp.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238.
- Masten, A. S. (2012). Risk and resilience in the educational success of homeless and highly mobile children introduction to the special section. *Educational Researcher*, 41(9), 363-365.
- Masten, A. S., Best, K. M., & Garmezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcame adversity. *Development and Psychopathology*, 2(04), 425–444.
- Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1995). Competence, resilience, and psychopathology. In D. Cicchetti & D. Cohen (Eds.), *Developmental psychopathology: Vol. 2. Risk, disorder, and adaptation* (pp. 715-752). New York: Wiley.
- Masten, A. S. & Reed, M.G. (2002),. Resilience in development. In C.R. Snyder ve S. J. Lopez (Eds.), *The Handbook of Positive Psychology*, Oxford University, (74- 88).
- Masten, A. S., & Obradović, J. (2006). Competence and resilience in development. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094(1), 13-27.
- Mehmetoğlu A. U., (2011) Tanrıyı tasavvur etmek, Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- Mevdudi, Ebu'l-Ala, Tefhimü'l-Kur'an; trc. Kayani M. H. vd.; <http://www.enfal.de/tef-him/004/0321.htm> adresinden 25.03.2014 tarihinde alınmıştır.
- Murphy, P. E., Ciarrocchi, J. W., Piedmont, R. L., Cheston, S., Peyrot, M., & Fitchett, G. (2000). The relation of religious belief and practices, depression, and hopelessness in persons with clinical depression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68(6), 1102-1106.
- Nelsen, H. M., & Kroliczak, A. (1984). Parental use of the threat "God will punish": replication and extension. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 267-277.
- Nelson, M. O. (1971). The concept of God and feelings toward parents. *Journal of Individual Psychology*. 27(1), 46-49.
- Nelson M., & Jones E. (1957), An application of the Q-technique to the study of religious concepts, *Psychological Reports*, 3, 293-297.
- Newman, R. (2005). APA's resilience initiative. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36(3), 227-229.
- Ní Raghallaigh, M., & Gilligan, R. (2010). Active survival in the lives of unaccompanied minors: coping strategies, resilience, and the relevance of religion. *Child & Family Social Work*, 15(2), 226-237.
- Nye, W. C., & Carlson, J. S. (1984). The development of the concept of God in children, *The Journal of Genetic Psychology*, 145(1), 137-142.
- Ok, Ü. (2011). Dini tutum ölçeği: ölçek geliştirme ve geçerlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 8(2).

- Oktan V. (2008). Üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, KATÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Olsson, C., Bond, L., Burns, J.M., Vella-Brodrick, D.A. & Sawyer, S.M. (2003). Adolescent resilience: A concept analysis. *Journal of Adolescence*, 26(1), 1-11.
- Onay, A. (2004). *Dindarlık, etkileşim ve değişim*. İstanbul: DEM
- Önder A.,Gülay H. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerin psikolojik sağlamlığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 23, 192-197.
- Öner-Özkan, B. (2007). Future time orientation and religion. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 35(1), 51-62.
- Özcan B.(2005), Anne babaları boşanmış ve anne babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdoğan Ö. (2009a).*Mutluluğu seçiyorum*, Özdenöze Yay, Ankara.
- Özdoğan, Ö. (2009b). *Aşkınıyanımız maneviyat*, Özdenöze Yay, Ankara.
- Öztürk, F. C. , 2023, Uyuşturucu madde bağımlılığı ve Türkiyede uyuşturucu madde kullanımının incelenmesi , Ankara Ecz. Fak. Derg. / J. Fac. Pharm. Ankara, 47(3): 1071-1083, 2023.
- Patterson, J. M. & Garwick, A. W. (1994). The impact of chronic illness on families: A family systems perspective. *Annals of Behavioral Medicine*, 16(2), 131-142.
- Peker H.(2000). Din psikolojisi. Aksiseda matbaası: Samsun.
- Polk, L. V. (1997). Toward a middle-range theory of resilience. *Advances in Nursing Science*, 19(3), 1-13.
- Potvin, R. H. (1977). Adolescent God images. *Review of Religious Research*, 19(1), 43-53.
- Rabkin, J. G., Reminen, R., Katoff, L. & Williams, J.B.W. (1993). Resilience in adversity among long term survivors of AIDS. *Hospital and Community Psychiatry*, 44(2), 162-167.
- Rizzuto, A. M. (1981).The birth of the living God: A psychoanalytic study. The USA:University of Chicago Press.
- Roof, C.W. & Roof, J.L. (1984). Review of the Polls: Images of God among Americans, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 23, 201-205.
- Rodgers, B.K. ve Rose, H.A. (2002). Risk and resiliency factors among adolescents who experience marital transitions. *Journal Of Marriage And Family*. 64, 1024- 1037.
- Reutter, K. K.,& Bigatti, S. M. (2014). Religiosity and spirituality as resiliency resources: Moderation, mediation, or moderated mediation?*Journal for the Scientific Study of Religion*, 53(1), 56-72.
- Rew, L., Taylor-Seehafer, M., Thomas, N. Y., & Yockey, R. D. (2001). Correlates of resilience in homeless adolescents. *Journal of Nursing Scholarship*, 33(1), 33-40.
- Richardson, G. E. (2002). The metatheory of resilience and resiliency. *Journal of clinical psychology*, 58(3), 307-321.
- Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity. *British journal of psychiatry*, 147(1), 598-611.
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(3) , 316-331.

- Sciarra, D. T., & Gushue, G. V. (2003). White racial identity development and religious orientation. *Journal of Counseling & Development, 81*(4), 473-482.
- Sameroff, A. J., Seifer, R., Baldwin, A., & Baldwin, C. (1993). Stability of intelligence from preschool to adolescence: The influence of social and family risk factors. *Child development, 64*(1), 80-97.
- Sayar K. (2007), Parçalanmış ailelerde ve çocuklar görülen problemler, Günümüzde Aile Sempozyumu, 2-4 Aralık 2005, İstanbul, 70-77.
- Schaefer C. A. & Gorsuch R. L. (1991). Psychological adjustment and religiousness: The multivariate belief-motivation theory of religiousness. *Journal for the Scientific Study of Religion, 30*(4), 448-461.
- Schoon I. (2006), Risk and resilience (Adaptation in Changingtimes). Cambridge University Press: New York.
- Schultz D. P., & Schultz S. E. (2007). Modern psikolojik tarihi, (çev. Yasemin Aslay), Kaknüs yay.: İstanbul.
- Seidmahmoodi, J., Rahimi C., & Mohamedi N. (2011). Resiliency and religious orientation: Factors contributing to posttraumatic growth in Iranian subjects, *Iran Journal of Psychiatry, 6*(4): 145-150.
- Sezgin F. (2012). İlköğretim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*(2), 489-502.
- Sipahioğlu Ö. (2008). *Farklı risk grubundaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Spilka, B., & Mullin, M. (1977). Personal religion and psychological schemata: A research approach to a theological psychology of religion. *Character Potential: a Record of Research, 8*(2), 57-66.
- Spilka, B., Addison, J., & Rosensohn, M. (1975). Parents, self, and God: a test of competing theories of individual-religion relationships. *Review of Religious Research, 15*-165.
- Stack S. (1983a). The effect of the decline in institutional religion on suicide: 1954- 1978. *Journal of Scientific Study of Religion, 22*, 239-252.
- Stack S. (1983b). The effect of religious commitment on suicide: A cross-national analysis. *Journal of Health and Social Behaviour, 24*, 362-374.
- Strawbridge, W. J., Shema, S. J., Cohen, R. D., & Kaplan, G. A. (2001). Religious attendance increases survival by improving and maintaining good health behaviors, mental health, and social relationships. *Annals of Behavioral Medicine, 23*(1), 68-74.
- Strickland B. R., & Shaffer S.T. (1971). I-E, I-E, & F. *Journal for the Scientific Study of Religion, 10*(4), 366-369.
- Strickland, B. R., & Weddell, S. C. (1972). Religious orientation, racial prejudice, and dogmatism: a study of Baptists and Unitarians. *Journal for the Scientific Study of Religion, 11*. 395-399.
- Sturgeon R. S., & Hamley R. W. (1979). Religiosity and anxiety. *The Journal of social psychology, 108*(1), 137 - 138.
- Sümer N., Karancı A.N., Berument S.K. & Güneş H. (2005). The role of personal resources in predicting psychological distress following the 1999 Marmara, Turkey Earthquake. *Journal of Traumatic Stress, 18*(4), 331-342.
- Şahin A. (1999). İlahiyat, tıp ve mühendislik fakültelerinde okuyan öğrencilerde dini ha-

- yatın boyutları üzerinde karşılaştırılmalı bir araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Terzi, Ş. (2005). Öznel iyi olmaya yönelik psikolojik dayanıklılık modeli, Yayınlanmamış Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Terzi, Ş. (2008a). Üniversite öğrencilerinde kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 297-306.
- Terzi, Ş. (2008b). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 1-11.
- Terzi Ş. ve Çankaya Z. C. (2009). Bağlanma stillerinin öznel iyi olmayı ve stresle başa çıkma tutumlarını yordama gücü, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 4 (31), 1-11.
- Tusaie, K.,& Dyer, J. (2004). Resilience: a historical review of the construct. *Holistic Nursing Practice*, 18(1), 3-8.
- Türk Psikiyatri Derneği, (2013) Uyuşturucu madde bağımlılığı, 10 Eylül 2013 tarihinde adresinden alınmıştır.
- Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, (2012). Türkiye uyuşturucu raporu 2012, 10 Eylül 2013 tarininde www.tubim.gov.tr/dosyalar/raporlar/Tubim_Raporu_2012.pdf adresinden
- Uysal, V. (1995). İslami dindarlık ölçeği üzerine bir pilot çalışma. *İslami Araştırmalar*; 8,263-271.
- Varon, S. R.,& Riley, A. W. (1999). Relationship between maternal church attendance and adolescent mental health and social functioning. *Psychiatric Services*, 50(6), 799-805.
- Vergote A.,&Tamayo A. (1981). The parental figures and the representation of god: a psychological and cross cultural study. Vol. 21. Walter de Gruyter.
- Vergote A., Tamayo A., Pasquali L., Bonami M., Pattyn M.R. & Custers A. (1969). Concept of God and parental images. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 8(1), 79-87.
- Wagnild, G. M. & Young H. M. (1993). Development and psychometric evaluation of the Resilience Scale. *Journal of Nursing Measurement*, 1(2), 165-178.
- Wells M. M. , (2007). Resilience in rural community- dwelling older adults, Thesis (Ph. D.), State University of New York at Binghamton, Decker School of Nursing,.
- Werner, E. E. (1989). High-risk children in young adulthood: A longitudinal study from birth to 32 years. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 72-81.
- Werner, E. E. (1993). Risk, resilience, and recovery: Perspectives from the Kauai longitudinal study. *Development and psychopathology*, 5(04), 503-515.
- Werner, E.,& Smith, R. (1992). Overcoming the odds: High risk children from birth to adulthood. Cornell University Press. New York.
- Wilson, W. C. 1960 Extrinsic religious values and prejudice. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 60, 286-88.
- Yapıcı A. (2004). Allah ve kutsal kavramlarının çağrıştırdıkları anlamlara sosyo- psikolojik bir bakış: Çukurova üniversitesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2, 7-8.
- Yapıcı A. (2006). Yeni bir dindarlık ölçeği ve üniversiteli gençlerin dinin etkisini hissetme düzeyi. *Ç.Ü.İ.F.D.*, 6(1), 65-115.
- Yavuz K. (1983). Çocukta dini duygu ve düşüncenin gelişmesi, Diyanet İşleri Başkanlığı

Yayınları, Ankara.

Yıldız, M. (2006). *Ölüm kaygısı ve dindarlık*. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yay.

Yıldız M. (2007). *Çocuklarda Tanrı tasavvurunun gelişimi*, İzmir İlahiyat vakfı Yayınları.

Yıldız M. (2012). *İlköğretim öğrencilerinin Tanrı imgesinin belirlenmesi ve farklı değişkenler açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.